

Kan man sälja ord?

Kan man sälja ord?	s. 2
Språkvårdsutredningen	s. 3
Nordisk termbanksklassifikation	s. 4
Vårens kurser i Byggsvenska	s. 5
Notiser	s. 5
Lösning till julpysset	s. 8
Rättelse	s. 8
TNC-Aktuellt 1985	s. 8
Ur terminologikalendern	s. 9
Termfrågor i urval	s. 10

Kan man sälja ord?

Under de senaste åren har TNCs verksamhet finansierats genom fleråriga basanslag från STU, Bygghörsningsrådet och DFI. En ungefär lika stor andel som vart och ett av dessa forskningsråd lämnat har kommit från TNCs medlemmar i form av andelar och avgifter. Ovanpå denna grundfinansiering har sedan tillkommit medel för uppdrag och projekt och inkomster från publikationer, kurser etc.

Med denna finansieringsform har TNCs basarbete kunnat garanteras, dvs. allt det läsande, funderande, diskuterande och skrivande som är den nödvändiga förutsättningen för att man skall kunna vara till nytta för dem som inte har tid att läsa, fundera, diskutera och skriva.

Det kärva ekonomiska klimat som nu även forskningsråden lever i innebär att de måste prioritera sitt stöd till aktiv kunskapsuppbyggande forskning och får hålla igen på långsiktiga bindningar till serviceinstitutioner av olika slag. De har gjort klart för TNC att de inte kan fortsätta med den basfinansiering som de nu ger.

TNC har därför vänt sig till industriministern och föreslagit att staten via Industridepartementet tar det finansiella ansvaret för TNCs basverksamhet. Tanken har inte avvisats utan är för närvarande under studium i departementet med tanken att ett beslut i frågan skall kunna träda i kraft den 1 juli 1986.

Naturligtvis ställer man då den gamla frågan om inte TNCs service skulle kunna betalas direkt av dem som drar nytta av den, genom abonnemang eller avgiftsbilagning eller på annat sätt. Vi måste alltså besvara frågan om ord kan säljas och vilka rättigheter som i så fall följer av en sådan affär. Kan vi ge ensamrätt eller optionsrätt på tekniska termer? Har företagen intresse av detta i konkurrensyfte? Eller vilka andra drivkrafter skulle kunna skapa efterfrågan på varan ord som TNC har att sälja? Frågorna visar det absurda i resonemanget.

TNCs arbete med språk, ord och termer är ju till för att skapa allmän tydlighet och förståelse, att påverka och hålla språket tydligt för alla och främja kommunikationen mellan fackmän och lekmän, mellan branscher och mellan länder. Allt detta är ju allmänna uppgifter som det är orimligt att begära att enskilda, företag eller branscher skall se som sina. Att de kan ha behov av att orientera sig, att få råd om och synpunkter på sitt sätt att använda teknikens termer och att rätt förstå hur andra använder dem, det är självklart och medför säkert betalningsvilja – det återspeglas också i vår nuvarande uppdragsverksamhet. Men att TNCs arbete i stort måste ses som en samhällsangelägenhet i en värld där den tekniska förnyelsen går fortare än någonsin, den saken måste vara självklar.

TNC har nu byggt upp både en kapacitet för att klara dessa allmänna uppgifter och en beredskap för att hjälpa sina medlemmar och andra som begär råd och vägledning. I vårt program ingår å ena sidan att bevaka det tekniska språk som är i dynamisk utveckling – och ofta i brådskan får bisarra inslag. Å andra sidan skall vi områdesvis med språklig konsekvens söka utkristallisera det termtillskott tekniken behöver – termer som skall kunna trivas i den svenska språkgemenskapen.

Vårt arbete ligger därför nära det arbete med begreppsavgränsningar och definitioner som måste utföras i t.ex. standardiseringsarbetet. Men det hör också till de allmänt språkvårdande uppgifterna inom den sektor som befinner sig i snabbare förändring och i större internationellt beroende än någon annan i vår kultur.

I vårt program för de närmaste åren finns båda dessa inslag. Vår kapacitet att ta hand om och ställa till förfogande den växande termmängden betingas naturligtvis av den datorservice vi kan utnyttja. Men för det väsentliga arbetet, att med god språklig och teknisk kompetens hålla snyggt i teknikens växande termförråd, fordras erfarna och entusiastiska medarbetare. Vi vet att vår budget kommer att vara trång och att vi även i fortsättningen blir i hög grad beroende av samarbete på frivillig bas med de olika teknikområdenas sakkunniga. Den insatsen från nyttjarsidan ser jag som väsentligt mera outhärlig än en betalning ord för ord.

Lennart Holm
Ordförande i TNCs styrelse

Språkvårdsutredningen

Våra myndigheters språkbruk kritiseras emellanåt, ofta med fog. Beslut och blanketter, brev och andra meddelanden anses svårbegripliga till innehållet och myndiga i tonen.

Nu är detta inte något unikt för den offentliga sektorn. Också skrivelser från stora företag och intresseorganisationer är på liknande sätt utsatta för kritik, eftersom det inom en offentlig eller privat byråkrati lätt växer fram ett krångelspråk. Företeelsen är heller inte specifikt svensk; den är i bokstavlig mening gränslös.

Under ett drygt år har Ove Oskarsson varit halvtidsledig från sitt TNC-arbete. Han har under tiden tjänstgjort som sekreterare åt JO Per-Erik Nilsson, som har haft uppdraget att se över språkvården bland statliga och kommunala myndigheter och att föreslå åtgärder för att vitalisera deras språkvård.

Resultatet av utredningen har redovisats i **Klarspråk – en grund för god offentlig service** (departementsstencil, Civildepartementet, 1985:3).

Språkvården inom myndigheter och företag har många former. Det ges ut skrivanvisningar och ordlistor och det arrangeras skrivkurser; för att förbättra och därmed effektivisera skriftlig kontakt arbetar man fram goda mallar och andra förebilder.

Goda skäl för språkvård

Begriplighet och enkelhet i korrespondensen sparar tid för både avsändare och mottagare: tolkningsmödan blir mindre, missförstånden färre, behovet av förklaringar och rättelser minskar, irritation undviks.

När det gäller kontakterna mellan myndigheter och medborgare tillkommer särskilda skäl att vårda språket. Varje medborgares självklara rätt att hos myndigheterna möta ett språk som vittnar om myndigheternas servicevilja: gott myndighetspråk är god service.

Dessutom skall medborgarna ha insyn i myndigheternas verksamhet. De skall ha möjlighet att följa samhällsfrågorna och deras behandling.

Utbildning och handledning

De viktigaste metoderna för att få skribenter att skriva bättre, dvs. enklare, rakare och begripligare, är utbildning och handledning, inte minst i hur man redigerar en text. Språkvård i den meningen förekommer i dag relativt sparsamt inom den offentliga förvaltningen. Och det som förekommer blir alltför ofta punktinsatser, som inte följs upp och vilkas pedagogiska resultat därför riskerar att inte bli bestående.

För att myndigheterna skall få upp ögonen för språkvårdens betydelse och utnyttja de möjligheter som står till buds att hämta hjälp från språkvårdande institutioner och språkkonsulter, föreslår utredaren att myndighetsvärlden och språkvärlden skall knytas ihop genom språkansvariga hos myndigheterna och en central språkvårdsdelegation.

Det skall alltså utses språkansvariga tjänstemän hos myndigheterna. Dessa skall hålla sig underrättade om vilket behov av språkvård som den egna myndigheten har och lära sig vilket slags hjälp som finns att få.

En centralt placerad delegation med god kännedom om offentlig förvaltning och intresse för god språklig samhällsservice skall bl.a. se till att myndigheterna utnyttjar det stöd som språkvårdande institutioner kan ge. Därför skall delegationen förmedla information om språkvård till myndigheternas språkansvariga och förmedla kontakt mellan dessa och språkinstitutioner.

Utbildning i skriftlig framställning skall bli ett ännu viktigare moment i myndigheternas personalutbildning. Genom de språkansvariga skall det skapas förutsättningar för att utbildningen blir pedagogiskt effektiv, så att den leder till snabba och bestående resultat.

Behovet av språkvård signaleras

Myndigheter och organ med tillsyns- och granskningsuppgifter, t.ex. Riksrevisionsverket (RRV), åläggs att lägga in ett moment av språkgranskning i sin vanliga granskning av myndigheternas verksamhet, gärna med hjälp av språkkonsulter.

Vikten av ett klart och begripligt språk markeras genom en uttrycklig regel i förvaltningslagen.

Enhetliga skrivregler

Vid sidan av dessa förslag föreslår den särskilde utredaren dessutom en åtgärd för att skapa enhetlig praxis i frågor om avstavning, förkortning, interpunktion och liknande: det skall utges en samling skrivregler, gemensamma för all statlig förvaltning.

Ove Oskarsson

Nordisk termbanksklassifikation

Som ett led i harmoniseringen av de nordiska termbankerna arbetar sedan en tid en arbetsgrupp inom Nord-term med att åstadkomma en gemensam nordisk termbanksklassifikation. Vid arbetsgruppens senaste möte i Helsingfors i slutet av januari togs ett stort steg framåt, och om några månader kan klassifikationssystemet väntas vara klart att tas i bruk.

Syftet med klassifikationen är

- att åstadkomma en indelning av de olika termbankernas innehåll i mindre, överskådliga ämnesområden för att underlätta sortering och sökning
- att möjliggöra utväxling av terminologiska data mellan termbankerna på maskinell väg utan omklassificering.

Vid utarbetandet av klassifikationen har arbetsgruppen valt en pragmatisk utgångspunkt:

- De valda övergripande ämnesområdena skall svara mot det faktiska innehållet i parternas termbanker eller mot det behov som kan förutses inom överskådlig tid.
- Större ämnesområden skall lätt kunna underindelas och nya sådana områden lätt kunna skapas inom ramen för systemet.
- Ämnesområdena skall inte i första hand uppdelas efter hierarkiska principer, vilket är fallet i de flesta dokumentationsinriktade klassifikationssystem.

Systemet arbetar med öppna klasser och syftar inte a priori till en teoretisk strukturering som går djupare än vad som är nödvändigt. I stället skall klassifikationen betraktas som en ram, inom vilken underindelningen förfinas allteftersom behov uppstår.

Inom systemet förekommer två slags enheter: makroenheter och mikroenheter.

Makroenheten täcker ett större område, t.ex. H Medicin.

Mikroenheten utgör en delmängd av makroenheten. Den är försedd med en alfanumerisk kod bestående av makroenhetens bokstav samt fyra siffror. Exempel: H 6610 Hjärt- och kärlsjukdomar.

Dessutom förekommer begreppet terminologisk enhet (TE). En TE definieras som samtliga de element som hör till ett begrepp. Exempel på sådana element är term, definition, kontext, källangivelse, klassificeringskod etc.

Storleken på en mikroenhet är begränsad till maximalt 2 000 TE. Överskrider en mikroenhet detta antal, skall den delas upp i flera. Man rekommenderar dock att denna uppdelning sker så tidigt som möjligt, t.ex. vid 500 TE, så att man inte tvingas omklassificera en maximalt utnyttjad mikroenhet, alltså 2 000 TE. När ett terminologiskt projekt startas bör man därför rutinmässigt överväga om klassifikationen behöver ändras.

Till klassifikationen finns tre typer av ingångar:

- en sökordskatalog, som är en alfabetisk lista över samtliga mikroenheter med sina klassificeringskoder

- grovt strukturerade systematiska översikter över makroenheterna, med vars hjälp brukaren snabbt kan bilda sig en uppfattning om var en TE skall placeras i det fall en lämplig mikroenhet ännu inte har upprättats

- detaljerade systematiska översikter över makroenheterna och de mikroenheter som ingår i dessa.

Systemet är avsett för främst två kategorier av användare:

- den som skall klassificera ett antal givna TE
- den som på grundval av klassifikationen vill komma åt enstaka TE eller grupper av TE inom termbanken som helhet.

Ett behovsorienterat klassifikationssystem av detta slag kräver fortlöpande aktualisering och utbyggnad. Tanken är att ansvaret för varje makroenhet skall åvila en enda nordisk terminologiinstitution. Institutionen i fråga upprättar – ev. på uppmaning av andra parter – nya mikroenheter, tilldelar dem koder och genomför ändringar, rättelser eller tillägg i sökordskatalogen och de systematiska översikterna.

Avsikten är att arbetsgruppen för termbanksklassifikation skall samlas en gång om året för att

- diskutera uppkomna problem
- aktualisera systemet, t.ex. genom att upprätta nya makroenheter, omdefiniera/omdisponera befintliga makroenheter eller aktualisera sökordskatalogen
- utvärdera systemets funktion.

Tanken är att en inkörnings- och utprovningsperiod på ett år skall inledas i vår. Under denna period tillämpar alla terminologiorgan systemet och försöker klassa befintliga termer efter detta. Erfarenheterna sammanställs i en rapport, som distribueras till alla parter före nästa möte.

Bo Svensén

Vårens kurser i Byggsvenska

TNC kommer under våren att hålla en kurs i svenska för byggare. Vi vänder oss främst till dem som skriver något slags byggtext, t.ex. entreprenörer, projektörer, förvaltare och tjänstemän inom stat och kommun.

I kursen ingår flera praktiska skrivövningar. Kursdeltagarna får här lära sig att formulera sig enkelt och klart, ändamålsenligt och korrekt.

Vi analyserar även gemensamt olika byggtexter och diskuterar de språkliga drag som finns i dessa.

Vi tar exempelvis upp:

- hur man gör en god disposition
- hur man anpassar texten till läsarna
- hur man undviker långa och krångliga ord och meningar
- hur man undviker abstrakt, vagt och opersonligt språk
- hur man undviker svåra facktermer
- hur man undviker osammanhängande text.

Som kursbok använder vi TNC 80 Byggspråk. Byggspråk är en handbok som ger praktiska råd om hur man bör skriva byggtexter. I den har vi samlat erfarenheterna från TNCs mångåriga samarbete med byggbranschen. (En presentation av boken finns i TNC-Aktuellt 1983:4/5 och i 1984:2/3.)

Kursen kommer att hållas den 8/5 kl. 13.00–17.00 och den 9/5 kl. 8.30–17.00.

Kursavgiften är 1 750 kronor inklusive kursmaterial och kaffe.

Anmälan kan göras till

Marianne Tallmark
Byggutbildarna
Hudiksvallsgatan 7
113 30 Stockholm
08-33 03 13

Kontakta TNC eller Byggutbildarna om Du vill ha ytterligare information.

Notiser

TNCs årsmöte den 25 april

Torsdagen den 25 april kl. 13.00 har TNCs representantförsamling kallats till årsmöte. Årsmötet kommer att hållas i Stadsmissionens lokaler vid Stortorget 3 i Gamla Stan.

Efter det ordinarie mötet skall professor Sture Allén tala om "Den tekniska utvecklingens inverkan på individens språkbruk".

Öppet Hus på TNC

Före årsmötet är alla som vill välkomna att besöka TNCs lokaler på Stora Nygatan 45 i Gamla Stan. Vi kommer att visa hur en förmiddag på TNCs kansli kan gestalta sig. Vidare får besökarna tillfälle att se vårt bibliotek, söka i Termdok, slå i vårt stora 40-åriga kartotek och köpa TNC-publikationer.

Dessutom kommer vi som arbetar inom kansliet att finnas till hands för att besvara de frågor om TNCs verksamhet som ställs. Vi bjuder också alla på kaffe.

Välkomna mellan kl. 9.00 och 12.00 den 25 april!

Föreläsning om datasvenska

Det språk som vi möter i artiklar och läroböcker som rör datorer och databehandling är i skiftande grad svårforcerat. Dels är innehållet ibland med nödvändighet abstrakt och svårfångat. Dels är språkdräkten ibland onödigt brokig; obekanta engelska ord bjuder onödigt motstånd, och brott mot svensk grammatik och rättstavning innebär grus i maskineriet.

För att datasvenskan skall bli tydligare, åskådligare och effektivare som medel för kommunikation mellan experter och en växande skara användare, måste framför allt lärare och tekniskskribenter vinnlägga sig om att lyssna till de rekommendationer som SIS och TNC utfärdar. En normaliserad terminologi gör det lättare att läsa skrifter av olika författare och att följa olika lärares framställning.

Detta var temat när Ove Oskarsson föreläste om datasvenska vid Linköpings universitet en dag i februari. Föreläsningen ingick i en serie av föreläsningar, Strimman, öppen för alla studerande och intresserade inom och utom universitetet. Publiken utgjordes denna dag till större delen av studerande i datalogi.

Ny ordlista

Dataordboken i omarbetat skick

SIS Dataordbok, som också utgör TNC 82, har kommit ut i en andra omarbetad utgåva. Boken säljs av SIS för 190 kronor + moms. Andra utgåvan utgör svensk standard med beteckningen SS 01 16 00.

BILD ur gamla Dataordlistan BILD ur nya Dataordlistan

De två utsnitt ur första och andra utgåvorna som ses härintill visar likheter och skillnader mellan de två utgåvorna. I kommentarerna nedan avser hänvisningarna genomgående den nya utgåvan.

Innehållsligt

Det har kommit till en hel del material, särskilt beträffande datakommunikation (*peer entities*) och datagrafi (*pekdon*, *pekmarkör*). Också datasäkerhet har lämnat många nya bidrag till listan.

I gengäld har en del uppslagsord strukits, framför allt ord som rör hålkort och hålremsor.

Engelska termer har sorterats in bland de svenska termerna. Detta förmodas vara till hjälp för dem som oftast söker en motsvarighet till ett engelskt ord. Särskilt är det praktiskt när man inte säkert vet om ett ord skall betraktas som engelskt eller om det också kan ses som ett lånord i svenskan. Vidare har initialförkortningar sorterats in i den alfabetiska följd (PCM).

Exempel som hänvisar till underordnade begrepp har lagts in i stor omfattning (se under *pausinstruktion*, *pekdon*, *perifer styrenhet*). Likaså finns det många

hänvisningar till sidoordnade begrepp. Alla dessa hänvisningar är till hjälp för den skribent som söker sig fram till den term som i ett sammanhang är den exakta. De gör det dessutom lättare att förstå definitionerna, eftersom de frilägger en del av begreppssystematiken.

Definitionerna i den förra utgåvan har granskats och ibland omarbetats mer eller mindre (se under *perifer styrenhet*). Också översättningarna till främmande språk har kontrollerats och vid behov kompletterats.

Presentation

Man ser omedelbart att den nya utgåvan utnyttjar satsytan effektivare än den gamla. Texten är satt i två spalter, och det finns mindre luft mellan termposterna, förhoppningsvis utan att texten blir mer svårläst.

Lätt att se är också kursiveringen av sådana ord i definitionerna som finns upptagna som egna uppslagsord i boken; kursiveringen visar alltså för läsaren att det finns hopp om att finna kompletterande information under något annat uppslagsord än det som han just studerar.

I den nya utgåvan finns det ett stort antal illustrationer, till allra största delen termtablåer, som ger översikt över hur en term förhåller sig till överordnade, sidoordnade och underordnade termer. Siffran 16 efter uppslagsordet *pausinstruktion* är en hänvisning till en sådan termtablå.

pausinstruktion

E pause instruction, halt instruction

F instruction de pause

D Pausenbefehl m

Instruktion som avbryter exekvering. (SIS)

PE-registrering, se fasmoduleringsregistrering

perifer enhet, se perifer utrustning

perifer styrenhet

E peripheral control unit

F contrôleur de périphériques

D periphere Steuereinheit f

I datorsystem ingående enhet som styr en eller flera perifera enheter. (SIS)

pausinstruktion → 16

instruktion som avbryter exekvering

Exempel: villkorlig pausinstruktion.

E pause instruction, halt instruction

F instruction f de pause

D Pausenbefehl m

PCM Pulse Code Modulation, pulskodmodulering

PE phase encoding, fasmoduleringsregistrering

peer entities, se jämlika element

pekdon

inenhet med vilken man pekar ut bildelement eller bildsegment

Exempel: ljuspenna.

E pick device

F dispositif de désignation

pekmarkör

markör som flyttas med ljuspenna

E tracking symbol

F symbole de poursuite

pen reader, se läspenna

performance, se prestanda

performance probability, se funktionssannolikhet

performance time, se nyttotid

perifer styrenhet

(i datorsystem:) enhet som styr en eller flera perifera enheter

Exempel: in-utstyran

E peripheral control unit, input-output controller, controller, IOC, I/O-controller

F contrôleur d'entrée-sortie

D periphere Steuereinheit f

ur gamla Dataordlistan

ur nya Dataordlistan

Nordiska boknyheter

Datamaskinen og språket

Boken är en nordisk antologi om datamaskinen och språket. Samtidigt är den en festskrift till Kolbjørn Heggstad, Bergen, Norge med anledning av dennes 50-årsdag den 30 december 1984.

Kolbjørn Heggstad har aktivt arbetat med en rad ämnen som på olika vis berör modern informationsbehandling. Han ledde under många år "Projekt for datamaskinell språkbehandling" vid universitetet i Bergen. Hans huvudintresse var därvid att göra datorn till ett nyttigt och användbart verktyg för språkforskare, både inom allmänspråk, fackspråk och säspråk.

Kolbjørn Heggstad har också intresserat sig för terminologiarbete på det nordiska planet och har deltagit i Nordterm-samarbetet.

Antologin innehåller 30 artiklar författade av folk från hela Norden. De är alla verksamma inom en eller flera delar av det vida arbetsfält som varit Kolbjørn Heggstads.

Artiklar som särskilt berör fackspråk och terminologi är:

Håvard Hjulstad: Datamaskina i terminologiarbeidet

Ove Oskarsson: Fackspråk

Heribert Picht: Det terminologiske arbejdes organisation på internationalt plan

Jan Roald: Utdanning og undervisning i terminologi i Norge

Svein Erik Rødland: Datamaskiner og språket – hva kommer till å skje?

Per Scott: Arbeidet med norsk dataterminologi

Einar Selander: Terminologi in i Norden – kring ett jubileum

Heidi Suonuuti m.fl.: Terminologiarbeite i ett tvåspråkigt land

Boken kan beställas genom Universitetforlaget AS i Bergen, Norge.

Nye ord i dansk 1955-75

Den danska nyordsundersökningen är avslutad och ordboken "Nye ord i dansk 1955-75" har just kommit ut. Författare är Pia Riber Petersen under medverkan av Jørgen Eriksen. Liknande arbeten utförs eller har utförts i Sverige och Norge. "Nyord i norsk 1945-75" utkom 1982.

Arbetet är ursprungligen nordiskt inspirerat, och man ville att ordlistorna bl.a. skulle spegla språknämndernas strävanden att närma de nordiska språken till varandra. Den idén har emellertid inte kunnat fullföljas utan den danska ordlistan är resultatet av ett deskriptivt ordbok-sarbete i vilket nordisk språkvård och nationell normering inte tillgodosetts. Den nordiska aspekten finns dock kvar i och med att motsvarigheter ges på de två andra nordiska språken.

Varje uppslagsord följs av en notering om bruket (bildligt; ökad användning; används i ny betydelse), ett antal citat ur tidskrifter, böcker, protokoll m.m. som visar ordets betydelse, bruk och användning. Ibland förekommer också en redogörelse för ordets etymologi.

I slutet av boken finns flera typer av alfabetiska register, bl.a. förleds- och slutledsregister för sammansatta ord, register för speciella ordbildningstyper och lånord. Allra sist finns en baklängesordlista.

Man kan konstatera att det bland lånorden är engelskan som lämnat flest bidrag. Men också en hel del svenska lånord har tagits upp i danskan, som direkta lån (*A-presse, eller hur, finkultur, kendis, manus*), översättningslån (*blandingsøkonomi, førtidspension, kontorlandskab, letmælk, primærkommune*) eller betydelselån (*fristille, indfaldsvinkel, indvandrere, læsbarhed*).

Bland nya tekniska termer finns *mikrofiche, video* och *skalhus*, också välbekanta i svenskan.

Ett engelskt lån som danskan har men som vi sällan använder i svenskan är *cover* i betydelsen omslag.

En intressant ordbildning är *dramik*, ett nytt ord för pedagogisk dramatik. Ordet är förmodligen bildat i analogi med *mimik* och *rytmik*.

Terminologistudier på hög nivå

I staden Monterey i Californien, USA, satsar man stort på terminologi. Där har nämligen Monterey Institute of International Studies satt igång med en ettårig utbildning i ämnet.

Utbildningen ges inom institutionen för översättning och tolkning (Division of Translating and Interpretation) och skall enligt kursbeskrivningen utbilda studenterna i bl.a.:

- grundläggande översättning
- allmän och specialiserad terminologiteori
- fackspråk
- internationell standardisering
- användning av databanker (TEAM, EURODICAUTOM, TERMIUM etc.)
- terminologisk dokumentation.

Här följer ett utdrag ur en broschyr om utbildningen:

"Terminologen arbetar inom fyra huvudsakliga områden: terminologi, dokumentation, konsultation och samarbete med översättare och tolkar. Arbetet består främst i att åt fackmän, översättare, tolkar eller författare göra en terminologisk undersökning av ett speciellt ämnesområde. Detta arbete kan innebära att terminologen framställer exempelvis ordlistor, ordböcker, terminologiska rapporter, huvudsakligen genom databashantering.

Terminologen måste ha utomordentliga kunskaper i de språk som är aktuella, framför allt i målspråken. Ytterligare krav är en god kulturell bakgrund, en verklig intellektuell nyfikenhet och bevis på ett uttalat intresse för vetenskapliga och tekniska discipliner."

Det kostar 2 875 dollar per termin att utbilda sig i terminologi vid Monterey Institute under läsåret 1984-85; i dagens dollarkurs kostar hela utbildningen ca 55 000 kronor!

Lösning till julpysslet

Hur många ord man kan bilda av ordet NOMENKLATUR frågade vi i vårt julpyssel i förra numret av TNC-Aktuellt. Ja, en mängd kortare ord förmodligen, t.ex. men, klan, tur, rum, tunn, talk, men också några litet längre har redaktionen kunnat åstadkomma: trunke-
ra, kolumn, kulmen, mentor.

På hur många sätt kan man läsa ordet TERMINOLOGI? Rätt svar är 2^{10} sätt, dvs. 1024 sätt.

Meddelandet från TNC blev tyvärr en aning för kryptiskt. Den sista raden inleds med: CBI LKH PY . . . Ordet PY hade dessvärre smugit sig in här olovandes - det skall strykas.

Hela meddelandet blir då i uttydd form:

QVICKPYSSELDAX Nästa år kommer ett ännu bättre TNC-Aktuellt ut: med fyra förträffliga nummer. Från alla oss till alla er en God Jul och ett Gott Nytt År.

Rättelse

Harmonisering - harmoniering

Några uppmärksamma läsare noterade en inkonsekvens i förra numret av TNC-Aktuellt (1984:5/6, s. 9). Under stycket Terminologins grunder står det "internationell harmoniering" på en rad och några rader strax under "internationell harmonisering". Där har Tryckfels-Nisse varit framme. *Harmonisering* skall det vara i båda fallen. Skillnaden i betydelse mellan orden är denna:

harmoniera

- överensstämma

harmonisera

- bringa till överensstämmelse, samordna (SAOL).

TNC-Aktuellt 1985

Fyra nummer per år

TNC-Aktuellt kommer alltså fortsättningsvis ut med fyra nummer per år i stället för sex. Anledningen är att tidningen de senaste åren i praktiken kommit ut endast fyra eller fem gånger om året - något eller några nummer har varit dubbelnummer.

Nu tycker vi att vi bör rätta oss efter denna verklighet. För att TNC-Aktuellt skall få ett genomarbetat och digert innehåll kommer tidningen således ut endast en gång i kvartalet. Vi har för närvarande varken tid eller möjlighet att göra en bra tidning varannan månad. För att läsarna inte skall få mindre att läsa gör vi varje nummer tjockare.

Ur terminologikalendern

15–17 april 1985

Det andra Infoterm-symposiet

Symposiet är indelat i sex sessioner:

Session 1: Fundamentals and tools for networking in terminology

Session 2: Networking in energy terminology – practical aspects and applications

Session 3: Terminology as a prerequisite of knowledge – technology transfer – networking in terminology facilitating this interactive process

Session 4: Computer aids for networking in terminology. Computer-assisted terminology work

Session 5: International networking in terminology – future perspectives and priorities

Session 6: Scientific foundation of terminology work – terminology science and related fields contributing to networking in terminology

Plats: Wien

18 april 1985

Det första TermNet-mötet

Mötet är indelat i följande sessioner:

Session 1: TermNet today – preparing the tools for networking

Session 2: TermNet tomorrow – intensifying co-operation

Plats: Wien

19 april 1985

Det första internationella seminariet om terminologidokumentation

Mötet är indelat i följande sessioner:

Session 1: Principles and methods of documentation in terminology

Session 2: Projects and future developments of documentation in terminology

Plats: Wien

TNC kommer att representeras av Anna-Lena Bucher och Magdalena Gram under konferenserna i Wien.

27–28 juni 1985

Nordterm 85

De nordiska terminologiorganen samlas åter till ett möte, denna gång är temat Terminologi i relation till information och dokumentation.

Plats: Reykjavik, Island

TNC kommer att representeras av Gunnel Johansson, Ove Oskarsson och Bo Svensén.

Onsdagen den 26 juni kommer Christer Laurén, Vasa, Finland, och Heribert Picht, Köpenhamn, att hålla en introduktionskurs i terminologi vid Islands universitet. Kursen är först och främst avsedd för islänningar verksamma i olika s.k. ordnämnder, men samtliga deltagare i Nordterm är välkomna att delta.

5–16 augusti 1985

Nordisk terminologikurs 1985

Kursen avser att täcka centrala ämnen inom terminologi och fackspråklig lexikografi samt deras användning i samhällsviktiga funktioner som: fackkommunikation, fackspråkligt översättningsarbete, dokumentation och information.

Deltagare skall vara akademiker, forskare i discipliner som rör fackspråk, terminologi, information och dokumentation (IoD), språkvård och standardisering.

Kursen ordnas genom Nordterms arbetsgrupp 1 Utbildning och finansieras av Nordiska Forskarkurser.

Plats: Rolighed, Skodsborg Strandvej 303, Skodsborg, Danmark.

Upplysningar och intresseanmälan: Anna-Lena Bucher, TNC, Box 2303, 103 17 STOCKHOLM, tfn 08-24 92 90.

Termfrågor i urval

?

FRÅGA: Kan *prompt* användas som svensk term? Hur böjs det då?

SVAR: TNC har tidigare rekommenderat ordet **åtgärdstecken** i stället för *prompt*. Nu har emellertid *prompt* fått en viss spridning. Ordet är kort och pregnant. Det är dessutom lätt att uttala, stava och avleda. På svenska böjs ordet som många andra inlånade ord, dvs. *en prompt*, *flera promptar*.

Till skillnad från **åtgärdstecken** är det dock inte genomsynligt. Om man väljer att skriva *prompt* bör man därför introducera ordet med en kort förklaring, t.ex. "prompt, klartecken från operativsystemet".

?

FRÅGA: Har TNC föreslagit några svenska motsvarigheter till de engelska orden *head set* och *free style*?

SVAR: För *head set* har TNC föreslagit **huvudlur**, **huvudmikrofon**, **talgarnityr**.

För *free style* har vi inte haft någon anledning att föreslå någon ersättning. Det vore knappast heller möjligt. Ordet är inte en teknisk term så mycket som ett ord knutet till en kommersiellt intressant subkultur.

?

FRÅGA: Jag har hört att *äkta honung* skulle vara ett olämpligt uttryck; **honung** skulle räcka. Varför? Finns det en term som anger svagheten med uttrycket *äkta honung*?

SVAR: Den sökta termen skulle kunna vara en *pre-supposition*, 'förutsättning för påståendet'.

Med uttrycket *äkta honung* presupponeras, ungefär 'underförstås', felaktigt att det skulle finnas annan honung än äkta honung, oäkta honung. Uttryck med sådana här onödiga förstärkningsord eller förtydligande bestämningar framför blir dessutom snart urvattnade.

?

FRÅGA: Vad menas med *kryogenteknik*? Finns det någon temperaturgräns uppåt? Kan man tala om: "kryogena ämnen", "i kryogen form", "ämnen med kryogena egenskaper"?

SVAR: *Kryogenteknik* skulle kunna översättas med köldalstringsteknik. *Kryoteknik* har med adjektivet *kryotisk* att göra, dvs. 'som har samband med köld; som är utmärkande för låg temperatur'.

Enligt New International Dictionary of Refrigeration är *kryotemperaturer* sådana temperaturer som ligger under 120 K, dvs. under -153°C .

Ämnen och egenskaper är väl knappast köldalstrande. Därför bör man hellre säga "ämnen i kryogen form" och "kryogena egenskaper".

?

FRÅGA: I de gamla reglerna för dricksvattenundersökningar står det att man skall göra *fysikalisk-kemiska* undersökningar av vattnet. Det innebär att man skall mäta t.ex. halt av metaller, pH, konduktivitet, lukt, smak, grumlighet. Räcker det att kalla sådana undersökningar för *kemiska*?

SVAR: De egenskaper som skall mätas här är främst fysikaliska. Att mäta t.ex. grumlighet kan knappast anses som en kemisk undersökning. Fysikalisk kemi innefattar just analyser. Dessutom är tredelningen fysikalisk – kemisk – biologisk så fast förankrad inom vattenområdet, t.ex. för rening av vatten (mekanisk(fysisk), kemisk, biologisk rening), att det säkert vore många som skulle sakna ledet fysikalisk om det försvann.

?

FRÅGA: Kan man kalla ett fint pulver med hög halt av kiseldioxid för *silikastoft*? Planverket har använt termen *kiselstoft* i en remiss men vissa remissinstanser har protesterat och själva föreslagit *silika* (använt som tillsatsmedel i viss cement).

SVAR: *Silika*- används som förled i sammansättningar om sådant som innehåller kiseldioxid (SiO_2), t.ex. silikagel (kolloidal) kiselsyra).

Silikater är en mycket omfattande ämnesgrupp där de flesta ämnena utgörs av mineral som är föreningar av kiseldioxid och metall, t.ex. natriumsilikat.

Om stoffet till övervägande del innehåller kiseldioxid så är det korrekt att tala om **silikastoft**.

(Silika- uttalas si´ lika.)

?

FRÅGA: Vid Textilinstitutet har vi i många år haft kurser i beredningsteknik, väveriteknik och spinneriteknik. Vi undrar nu över ändelserna till dessa ord, *-ning* och *-eri*. Skulle man lika gärna kunna använda samma ändelser för alla tre tekniker, dvs. skriva *vävningsteknik* och *spinningsteknik*?

SVAR: Ordet *vävning* finns definierat i TNC 76 Textilordlista. I den definitionen framgår det att man med vävning tänker på endast själva förfarandet. Väveriteknik innefattar emellertid mycket mer, bl.a. förberedelser.

Ursprungligen stod ju väveri och spinneri för själva lokalen för verksamheten men kan numera också få omfatta verksamheten.

Även fortsättningsvis bör det alltså få heta **väveriteknik** om man med det vill mena allt som rör vävning. Och detsamma gäller för spinneri förstås, dvs. **spinneriteknik**.

?

FRÅGA: Jag har sett båda termerna *tättningslist* och *tätlist*. Vilken av dem rekommenderar TNC?

SVAR: En kort form är för det mesta bättre än en lång om bara inte betydelsen ändras; jämför de etablerade orden **mätton** i stället för *mättningsdon*, **smältverk** i stället för *smälttningsverk*. Ordet **tätlist** är vidare analogt med nyare rekommendationer från Språknämnden, t.ex. **betalkort** och **betonbar** (i stället för *betalningskort* och *betoningsbar*).

?

FRÅGA: Måste ett rör vara runt?

SVAR: Nej. I TNCs samling av uppsatser från 1941-56 "Ord och Uttryck" definieras rör som 'långsträckt, ihåligt föremål med (tämmligen) konstant tvärsnitt, som i regel begränsas av två parallella, slutna konturer, oftast runda'.

Vidare talas det i svensk standard om varmbearbetade kvadratiska och rektangulära konstruktionsrör av stål.

'Oftast runda' står det i "Ord och uttryck", men alltså inte nödvändigtvis.

I redaktionen:

Berit Björk
Anna-Lena Bucher
Åsa Holmér

Prenumeration:

Gunnel Johansson

TNC-Aktuellt utkommer med 4 nr per år och kostar 75 kr.
Eftertryck tillåts om källan anges.

TNC

TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN
BESÖKSADRESS: STORA NYGATAN 45, STOCKHOLM
POSTADRESS: BOX 2303, S-103 17 STOCKHOLM
TELEFON: 08 - 24 92 90